

DENIS MUKWEGE

Berthill Akermund

LÉKAŘEM V AFRICKÉM PEKLE

NOSITEL
NOBELOVY
CENY ZA MÍR
2018

KIOKAN

Copyright © Denis Mukwege et Berthil Åkerlund, 2013,
2016

Copyright © L' Archipel, 2016

Translation © Lucie Čapková, 2019

Copyright © ALPRESS, s. r. o.

Všechna práva vyhrazena.

Žádnou část knihy není dovoleno užít
nebo jakýmkoli způsobem reprodukovat bez písemného
souhlasu držitele práv, s výjimkou krátkých citací
nebo odkazů, které tvoří součást kritického hodnocení.

Z francouzského originálu PLAIDOYER POUR LA VIE
přeložila Lucie Čapková

Redakční úprava Drahomíra Smutná

Grafická úprava obálky Tomáš Řízek

Vydalo nakladatelství Alpress, s. r. o., Frýdek-Místek,
v edici Klokán, 2019

shop@alpress.cz

Vydání první

ISBN 978-80-7633-006-1

PROLOG

Byl podvečer 25. října 2012. Začínalo se stmívat, když jsem zaparkoval auto před svým domem v severovýchodní čtvrti Bukavu. Odjel jsem jen na chvíli, byl jsem pryč sotva dvacet minut.

Zatroubil jsem na klakson – dvakrát –, aby mi hlídač otevřel bránu. Kupodivu se však pootevřela vedlejší branka a objevila se v ní mužská hlava. Nikdy předtím jsem toho člověka neviděl a říkal jsem si, co pohledává na našem dvoře.

Podíval se mým směrem a zase zmizel. Vtom se otevřela brána a k autu se nahrnulo několik postav. Bylo to pět mužů. Ve chvílce vnikli do vozu, čtyři dozadu a jeden dopředu. Všechno se odehrálo tak rychle, že jsem nestačil zareagovat. Byli ozbrojení, ale hned mi bylo jasné, že nejde o obyčejné lupiče. Vypadali disciplinovaně a zdálo se, že velmi dobře vědí, proč tu jsou. V naprosté tichosti mi dali znamení, abych vjel s autem na dvůr. Dům byl přímo naproti, a protože mi připadalo, že pokus o útěk je nemožný, napadlo mě, že když zabiju sám sebe, mohl bych je vzít s sebou. Vzdálenost od brány k domu byla dost velká na to, aby byl náraz devastující.

Sešlápl jsem plyn až k podlaze a motor zaburácel. Muž vedle mě se přestal ovládat. Chytil mě za zápěstí a odtahoval mi ruku, aby mě přinutil zastavit. „Chceš nás všechny zabít?“ vykřikl.

Byla to jeho jediná slova, avšak stačila ve mně vyvolat pochybnosti.

Taková reakce ho zlidšťovala. V duchu jsem se ptal, zda jsem správně vyhodnotil situaci. Co když mě ti lidé nepříšli zavraždit, ale jenom mi chtějí ukrást auto? Jednomu z mých kolegů se nedávno stala zvláštní příhoda. Nebydlel sice v Bukavu, ale v Gomě, asi o dvě stě kilometrů výš na sever, a stejně jako mě

ho přepadli neznámí muži na jeho vlastním dvoře. Přinutili ho vystoupit, svázali mu ruce za zády a potom ho znovu strčili do auta. Jeden z útočníků si sedl za volant a vzali ho na dlouhou vyjíždku bez zřejmého cíle, jezdili s ním déle než tři hodiny. Výlet skončil, teprve když jim kdosi zatelefonoval a přikázal, aby mého kolegu propustili. Vysadili ho na hřbitově, vyčerpaného, ale nezraněného. Nepřišel na to, co bylo účelem té cesty... Své auto nicméně už nikdy neviděl. Vzpomněl jsem si na ten příběh, když jsme se řítili přímo do zdi. Spáchám sebevraždu a vezmu s sebou dalších pět lidí kvůli pouhé krádeži auta?

Šlápl jsem na brzdový pedál, zastavili jsme se necelý metr od domu. Chtěl jsem vystoupit z auta a nechat jim ho. Ale jeden z útočníků mi vytrhl z ruky klíček a další dva na mě namířili zbraň: k týlu mi přiložili pistoli a ke spánku samopal. Chvilí nato mě muž, který držel pistoli, chytil kolem pasu a vystrčil z auta, a ten se samopalem si stoupl vedle mě. Definitivně mi došlo, že ti lidé nejsou obyčejní zloději aut. Co mám dělat? Třeba se mi povede vklouznout do domu. Byla to patrně jediná možná úniková cesta. Sotva jsem však naznačil pohyb směrem ke vchodovým dveřím, muž se samopalem mi zastoupil cestu. Oba jsme stáli před mým autem. On držel hlavěň několik centimetrů od mého těla a měl prst na spoušti. Z jeho pohledu a výrazu tváře jsem vyčetl, že vystřelí. Splní svůj úkol. Zavraždí mě před mým domovem.

Ale právě ve chvíli, kdy jsem myslel, že přišla moje poslední hodinka, jsem zaslechl křik a řev. Zpoza domu vyběhl Joseph Bizimana, „Jeff“, náš správce. S napřaženými rukama se vrhl na útočníka. Bylo to to poslední, co na tomto světě udělal. Kdykoli na to pomyslím, zmocní se mě velký smutek. Útočník se rychle otočil a dvakrát vystřelil. Zasáhl Josepha přímo do obličeje. Byl jsem tak šokovaný, že jsem ztratil rovnováhu. Jeffa dorazil třetí výstřel, tentokrát do zad. To jsem si však ani nestačil uvědomit, protože jsem se skácel na zem.

Co bylo dál, si moc nepamatuji. Jenom vím, že jsem několik minut zůstal ležet na dvoře v mdlobách; a když jsem se probral, byl jsem příliš otřesený, než abych dokázal něco chápat. Vstal jsem ze země a mé dcery Lisa a Denise, také v šoku a křičící, mě pustily do domu.

Když uslyšely výstřely, myslely si, že jsem mrtvý, že přišly o otce. A teď jsem najednou stál ve dveřích, vyděšený, rozechvělý, ale bez jediného škrábnutí. Nemohly pochopit, co se stalo.

„Sehni se!“ křičely. „Drž se dál od oken, musíš se plížit po zemi! Budou po tobě dál střílet!“

K atentátu došlo den po mém návratu z Evropy, kde jsem strávil jeden týden. Měl jsem přednášku v Ženevě na jedné důležité akci a potom jsem jel do Bruselu zúčastnit se prezentace nové knihy. Zabývala se sexuálním násilím ve východním Kongu a autorsky jsem se na ní podílel.

Většina mých dlouhých cest začíná a končí na mezinárodním letišti v Bujumbuře, kam mě zpravidla jezdí vyzvednout jeden z mých spolupracovníků, Ngabo. Přiletím-li ráno nebo během dne, jedeme přímo do Bukavu, tentokrát ale šlo o let z Bruselu a přistáli jsme asi ve 20 hodin.

Když vím, že se vrátím pozdě, obvykle si rezervuji pokoj v hotelu, toho dne jsem to však neudělal. Z bezpečnostních důvodů. Nikdo nesměl vědět, že budu nocovat v Bujumbuře. Nic nenasvědčovalo tomu, že mi hrozí konkrétní nebezpečí – měl jsem spíš předtuchu, že by se něco mohlo stát, a proto jsem byl opatrný.

Sehnat pokoj bylo obtížné, všechny hotely se zdály být obsazené. Dokonce jsem se chvíli bál, že budu muset přespát v autě. V pátém hotelu jsem konečně dostal kladnou odpověď. Bylo po 23. hodině. Měli jsme hlad, objednali jsme si večeři a přinesli nám ji do pokoje.

Když jsme jedli, vypadla elektřina. O vteřinu později někdo zaklepal na dveře. Nikoho jsme nečekali. Můj spolupracovník

se šel podívat a zeptal se, kdo tam je. Ticho. Zopakoval otázku, ale opět se nedočkal odpovědi. Zavolali jsme do recepce, aby nám to vysvětlili. Tam si nevšimli ničeho neobvyklého. Podle nich bylo všechno, jak má být, žádný důvod k obavám.

Za několik minut nám přišel jeden muž říct, že ve tmě klepal on, protože nám nesl stvrzenku o zaplacení hotelového účtu. Bylo to podivné vysvětlení, ještě jsme totiž nezaplatili – počítali jsme s tím, že budeme jako obvykle platit až při odjezdu, tedy druhý den ráno.

Zkazilo mi to noc, nemohl jsem usnout. Měl jsem dobré důvody mít se na pozoru. O měsíc dříve jsem na pozvání britského ministra zahraničí Williama Haguea hovořil v OSN. Velká Británie, která měla brzy převzít předsednictví skupiny G8, chtěla dostat na pořad dne otázku sexuálního násilí. Opět jsem svědčil jako znalec a využil jsem této příležitosti k tomu, abych se vyjádřil k příčinám problémů v provinciích Kivu. Protože jsem o tom mimo jiné vyprávěl v knize, uvědomoval jsem si, že si pravděpodobně zahrávám se silami schopnými dotáhnout věci do konce. Už asi před rokem mi vyhrožovali; tehdy jsem byl nucen jim ustoupit. Co když moje upřímnost probudila staré demony?

Cesta autem z Bujumbury do Bukavu trvá přibližně dvě hodiny. Obě místa dělí vzdálenost asi 135 km a je nutné přejet přes dva hraniční přechody. Chtěli jsme vyjet v sedm hodin ráno, ale nakonec jsme odjezd o hodinu odložili. Pořád jsem měl strach a bylo by lepší, kdyby na silnicích byl trochu větší provoz. Poslední úsek trasy vede přes území Rwandy, mohli jsme si vybrat jednu ze dvou možných cest. Zvolili jsme tu, po které jezdím jen zřídkakdy. Kdyby nás chtěl někdo přepadnout ze zálohy, doufali jsme, že alespoň nebude čekat na správném místě.

Po příjezdu do Bukavu jsem zapomněl na obavy a hned jsem se znovu vrhnul do práce. Jeli jsme rovnou do nemocnice, byl čtvrtek, můj ordinační den. Před dveřmi již čekalo mnoho pacientů. Kolem třetí odpoledne mi zavolala moje žena Ma-

deleine a prosila mě, abych už šel domů. Byl jsem pryč celý týden, připomínala mi, že také musím myslet na rodinu.

„Už jsem tady skoro hotov,“ odvětil jsem. „Brzy vyjedu.“

Za půl hodiny jsem odjel z nemocnice, na chvíli jsem se zastavil u své matky a krátce po 16. hodině jsem byl doma. Popovídal jsem si s manželkou o tom, jak se s dcerami měly. Protože se v domě nedávno malovalo, raději jsem se navečerel na dvoře. Madeleine byla v jednom kole, měla jít na svatbu své kamarádky a potom na rodinnou hostinu.

Asi v půl šesté za mnou přijel jeden z nemocničních právníků; měl odjet na pracovní cestu a ještě chtěl probrat nějaké věci. Seděli jsme spolu na dvoře. Jen co jsme domluvili, Madeleine řekla, že už musí jít. Právník byl na svatbu také pozvaný, a tak odjeli společně. O několik minut později někdo zaklepal na dveře. Byly to dvě ženy, matka s dcerou. Chtěly se mnou mluvit. Nebyly to první pacientky, které za mnou přišly domů. Když jsem měl čas a možnost, neváhal jsem se jim věnovat.

Stmívalo se a začalo se ochlazovat.

„Pojďme dovnitř,“ řekl jsem jim, „nechci nastydnout.“

Sedli jsme si v obývacím pokoji, ale po čtvrt hodince jsem je požádal, aby mě omluvily. Byl jsem velmi unavený, protože jsem předchozí noc nespal a potřeboval jsem si odpočinout. Na to mi starší žena ukázala svou oteklou nohu a postěžovala si, že skoro nemůže chodit. Kdybych byl tak hodný a dovezl je autem na Molambovo náměstí, tam už by nasedly na autobus nebo si vzaly taxík.

Zabralo by mi to jen pár minut. Ujet jeden dva kilometry... Znovu jsem s nimi tedy nastoupil do auta. A právě během té chvílky se k našemu domu dostalo pět agresorů. Jeden z nich zřejmě přelezl zeď a pustil dovnitř ostatní. Potom se rozdělili a dva z nich vnikli do domu. Uvnitř byly mé dcery a jedna jejich kamarádka. Ozbrojení muži je vyzvali, aby si sedly na zem a odevzdaly jim své mobilní telefony. Pokud se pokusí křičet nebo na sebe nějakým způsobem upoutat pozornost, bu-

dou bez váhání střilet. Zůstanou-li ale pěkně potichu, nic se jim nestane.

Agresoři si sedli na pohovku a mlčky hlídali děvčata. Jeden si položil samopal na klín. Nevěděli, jak dlouho budu nepřítomný, ale neprojevovali žádné známky stresu či nervozity. Byli absolutně klidní a zdáli se odhodlaní trpělivě čekat.

Když jsem odjížděl, byli ve strážním domku na dvoře u brány čtyři lidé: Joseph, hlídač a dva jejich přátelé. Zatímco se dva veřelci vkrádali do domu, další dva si vzali na starost strážnici. Svázali mé přátele jejich vlastním oblečením a mířili na ně zbraněmi. Jakmile jsem při návratu zatroubil před branou na klaxon, útočníci bleskurychle zareagovali. Okamžitě vyběhli z domu i ze strážnice, otevřeli bránu a vrhli se k autu. V tu chvíli se Josephovi podařilo zbavit pout a bez jejich vědomí vyběhl ven.

Stalo se to přesně v momentě, kdy jsem stál před autem a ohrožovali mě zbraní. Joseph běžel s křikem dozadu za dům, doufal, že zburcuje sousedy. Potom se vrátil na dvůr, rozběhl se k muži, který držel pistoli, a chtěl ho zpacifikovat. Ten ale vystřelil. Uslyšel jsem dva výstřely a potom všechno zčernalo a ztratil jsem vědomí. Uvnitř v domě zaslechly mé dcery několik ran, a když se útočníci dali na útěk v mém autě, zůstalo po nich na zemi před dveřmi šest prázdných nábojnic.

Mladší dcera mě vzala za ruku a dovedla mě do pokoje; tam mi pomohla lehnout si do postele. Potil jsem se, třásl se a neměl jsem ponětí, co se mi stalo. V hlavě se mi všechno pletlo.

„Odpočiň si,“ řekla mi.

Nakonec jsem usnul. Probudily mě až hlasy ze dvora. Někdo vyslovil Josephovo jméno. Jako by se mi před očima odvíjel film, znovu jsem v krátkých rychlých sekvencích viděl všechno, co se právě stalo. Po chvíli jsem pochopil. Automaticky jsem se posadil na posteli a pomyslel na Josepha. Musím jít ven podívat se, v jakém je stavu. Neuniklo mi, že mu výstřely nejspíš způsobily vážná zranění, ale nemohl jsem se

smířit s představou, že je mrtvý. Možná je v něm ještě pořád jiskřička života, možná ho ještě mohu zachránit. Zažil jsem podobnou situaci v nemocnici – na operačním stole ležela žena tak těžce zraněná, že neměla šanci přežít. Přesto jsem ji operoval, protože je to moje povinnost, a očekával jsem nevyhnutelný konec. Život se však odmítl vzdát, uzdravila se. Vzal jsem si z toho ponaučení, že nikdy není příliš pozdě...

Zamířil jsem z Denisina pokoje ke vchodovým dveřím. Obě dcery se mi postavily do cesty a s pláčem mě prosily, ať nikam nechodím.

„Zabijou tě!“

Přesto jsem jako robot šel dál; venku jsem uviděl svého švagra. Bydlel s mou tchyní ve vedlejším domě a slyšel Josephův křik následovaný výstřely.

„Zabili Jeffa,“ řekl tiše. „Zabili Jeffa...“

Když jsem se otočil, spatřil jsem Josepha. Ležel na boku na zemi a krvácel ze zad. Pochopil jsem, že ho zasáhl třetí výstřel.

Přibližně v tutéž dobu, právě uprostřed svatebního obřadu, Madeleine někdo zatelefonoval. Telefonát byl krátký a záhadný. Neznámý hlas jí řekl, že doma došlo k problémům a že by se měla vrátit.

Pomyslela si, že hoří, a ihned vyrazila. Nevěděla, kdo jí telefonoval, a neví to dodnes. Kousek od našeho domu potkala známého. Zastavila auto a zeptala se ho, co se stalo. Nedošla odpověď. Zeptala se znovu a opět marně. Z hloučku lidí, který se mezitím kolem nich vytvořil, se ozvala mlhavá informace:

„Někoho u vás zavraždili.“

Madeleine je v slzách prosila, aby se vyjádřili jasněji.

„Mého muže?“

Za rozpačitého mlčení okolostojících opět sedla za volant a dojela domů. Brána do dvora byla otevřená dokořán a před

domem hlídkovali vojáci OSN. V domnění, že jsem byl zavražděn, začala křičet.

Když vešla do domu, ke svému překvapení mě našla v obýváku, jak sedím na pohovce. Vrhla se mi do náruče.

„Myslela jsem, že jsi mrtvý!“

Kdo byli muži, kteří nás přepadli, nebo spíš, kdo je poslal? Pochopitelně mám určitá podezření a hypotézy, ale zřejmě se to nikdy nedozvím. Každopádně jsem si všiml, že vypadali velmi sebejistě, jako kdyby věděli, že nad nimi někdo drží ochrannou ruku.

Náš dům leží v dobře strážené zóně, sotva padesát metrů od základny OSN, dvě stě metrů od policejní stanice, nedaleko pavilonu, v němž se nachází velmi navštěvovaná restaurace. Riskovali, že je někdo uvidí, zejména když procházeli kolem zdi. Někdo by se mohl zajímat, co tam dělají, zvláště když měl jeden z nich u sebe samopal. Kdykoli mohl kolem projet vojenský džíp, jehož posádka by ihned vyhlásila poplach.

Dovezl je někdo autem až před náš dům? Je možné, že na chvíli zablokovali silnici, aby se nikým neviděni dostali k nám domů? Podobné otázky vyvolával i jejich odjezd. Když odjeli mým autem, couvali plnou rychlostí a riskovali, že v naší ulici narazí do jiného auta? Měli komplice, který přehradil silnici, aby tam nemohl vjet nikdo další?

Útočníci si nezakrývali tvář. Nevím, jestli bych je dokázal identifikovat. Ale moje dcery nějakou dobu seděly proti nim, nebo aspoň proti dvěma členům bandy. Ta hrůzná chvíle a ty tváře se jim určitě vtiskly do paměti. Divil bych se, kdyby agresori pocházeli z našeho regionu. S největší pravděpodobností se narodili v jiné části Konga, nebo dokonce v cizině. Mluvili spolu svahilsky. Svahilština je jedním z jazyků, kterým se hovoří tady u nás ve východním Kongu, ale nemusel to nutně být jejich mateřský jazyk. Vlastně řekli jen pár slov, zřejmě aby neprozradili svůj původ.

Jejich stopa se ztratila několik kilometrů od našeho domu. Odstavili moje auto, násilím se zmocnili jiného vozu a pokračovali.

čovali v cestě. Na útěku si s sebou odvezli mobilní telefon mé dcery, a když jí na to číslo volala sestřenice, jeden z mužů telefon vzal. Řekla jim, že krev, kterou prolili, nic nesmyje, že budou navždy pošpinění. Jedinou odpovědí bylo dlouhé pochechtávání.

Policie dorazila na místo jen pár minut po atentátu. Případalo by mi normální, kdyby policisté uzavřeli čtvrt a vyptávali se v okolí. To se však nestalo. Za celý večer nevyslechli jediného člověka. Říkali jsme si, proč vlastně přijeli.

A jak si vysvětlit tak pozdní příjezd vojáků OSN? Trvalo neskutečně dlouho, než se objevili, i když určitě museli slyšet střelbu, protože jejich hlavní velitelství se nachází jen o několik bloků dál... Jejich úkolem je chránit obyvatelstvo a skutečnost, že jsme takřka sousedé, nás uklidňovala; cítili jsme se bezpečně. Jejich zpoždění nám ukázalo, že nás nikdo nebrání.

Co jsme měli dělat? Zůstat v Bukavu, nebo odjet? Mou první myšlenkou bylo zůstat, kde jsme, protože odjet by znamenalo kapitulovat před těmi, kdo poslali vrahy. Navzdory pasivitě policie jsem neztrácel víru. Byl jsem si jistý, že agresori budou trestně stíháni, a že druhý den přijede prokurátor a zahájí vyšetřování.

Jenže nepřišel... Pochopil jsem, že nemůžeme zůstat. Po pachatelích se nebude pátrat, existovalo značné riziko dalšího atentátu. Nechránil nás nikdo a nic.

Celá rodina byla v šoku a truchlila. Bylo pro nás těžké zvyknout si na myšlenku, že Joseph je mrtvý. Jeff u nás pracoval přes dvacet let, považovali jsme ho za člena rodiny. Uvědomoval jsem si a trápilo mě, že vděčím za svůj život tomu, že se kvůli mně obětoval. Kdyby nedělal takový kravál kolem domu a neodvrátil pozornost útočníků, mohlo to dopadnout úplně jinak.

Je samozřejmě otázka, zda mě ti muži nepřijeli jen zastrašit, protože proč by mě jinak nechávali naživu? Neumím si před-

stavit, že by někdo minul cíl na tak krátkou vzdálenost, zvlášť jedná-li se o zkušeného zabijáka. Mám však pro ten večer jiné vysvětlení. Chování muže, který vystřelil smrtící ránu, nasvědčuje tomu, že mi neměl pouze nahnat strach. Jeho úmysl byl jasný: měl mě jednou provždy umlčet.

Myslím, že kulky, které mi byly určeny, mi proletěly nad hlavou, právě když jsem padal na zem, a když mě útočník viděl nehybně ležet, měl za to, že mě zasáhl. Svou úlohu mohlo také sehrát šero a fakt, že se vše odehrálo na malém prostoru mezi domem a autem.

V každém případě to musím považovat za zázrak.

Je ostatně až s podivem, že jsem z podobných situací vždy vyvázl živý. Můj život odjakživa provázejí dramatické chvíle a překvapivé zvraty. Týden poté, co jsem se narodil, jsem dostal těžkou infekci; matka si už myslela, že je se mnou konec, čekala, že jí zemřu v náručí. Ale osud tomu chtěl, že jsme narazili na odvážnou osobu, jejíž energický zásah mě zachránil. Matka s jistotou tvrdí, že v tu chvíli byla vytyčena moje životní cesta: zasvětit život pomoci ostatním, protože se jí dostalo i mně.

Vzpomínám však také na to, co se mi přihodilo v roce 2004. Jednou odpoledne jsem byl ve své ordinaci, kde jsem kromě práce v nemocnici provozoval soukromou praxi. Přicházel jsem tam obvykle kolem 17. hodiny. Toho dne mi hned po příchodu zatelefonoval jeden přítel. Chtěl se se mnou setkat. Byl na skok v Bukavu a druhý den se měl vracet do Londýna. Velmi stál o to, abychom se viděli, a chtěl, aby to bylo co nejdříve. Odpověděl jsem mu, že to půjde těžko, že nemohu odejít od svých pacientů. Tolik ale naléhal a říkal, že mě zdrží jenom půl hodinky, až jsem neochotně souhlasil. Oznámil jsem pacientům, že se nakrátko vzdám.

V tu chvíli jsem netušil, co se chystá. Jen co jsem odešel, začal na mou ordinaci, která se nacházela v budově, v níž bylo

několik dalších soukromých ordinací, střilet neznámý střelec. Pachatel nebo pachatelé museli pálit ze střechy sousedního domu.

Když jsem se vrátil, ještě tam vládla všeobecná panika. Přiběhla ke mně zdravotní sestra, mávala rukama a postavila se mi do cesty.

„Na vaši ordinaci se střílí, pane doktore. Běžte pryč, utíkejte rychle!“

Odvážil jsem se přijít zpátky až o hodně později a prohlížel si zeď provrtanou střelami. Střelci mířili na místo, kde jsem měl sedět. Výstřely přišly ze dvou stran, některé kulky pronikly oknem na levé straně místnosti, jiné předním oknem. Nevím, jak poděkovat svému příteli z Londýna. Nebýt jeho naléhání, pravděpodobně bych byl mrtvý.

Tento incident se časově shodoval s nárůstem sexuálního násilí v regionu, způsobeného zejména tím, že Bukavu bylo už více než týden ve stavu obležení. Dva bývalí důstojníci konžské armády se vzbouřili a jejich jednotky se silou zmocnily města. Následovaly scény neuvěřitelného teroru.

V době, kdy došlo k útoku, jsem se nacházel v kanceláři International Rescue Committee (IRC). Všechny ústupové cesty byly odříznuté. Nebylo pochyb o tom, že jsme v pasti, bez jídla a takřka bez pití. A navázat spojení s vnějším světem se ukázalo být složité.

Za tři dny se nám však podařilo poslat SOS místním silám OSN. Modré přílby pro nás přijely obrněným transportérem. Pro mě jako lékaře byl zvláštní pocit, že musím usednout do obrněnce, ale copak jsem měl na vybranou? Projížděli jsme zdevastovaným městem na pokraji humanitární katastrofy, a když jsme dorazili do tábora OSN, hned jsem pochopil. Právě sem se uchýlilo velké množství civilistů a hledalo zde záchranu; bylo mezi nimi mnoho žen se zničenou vaginou. Zůstal jsem

a ošetřoval je. Bylo nás tu několik lékařů a v malé táborové ošetrovně jsme pacientky třídili podle stupně naléhavosti.

Denně přicházely další ženy; pracovali jsme pod obrovským tlakem. Střídali jsme se a operovali prakticky čtyřicet hodin denně. Když bylo obléhání ukončeno, mohli jsme některé pacientky převézt do nemocnice, ale potřebných bylo stále mnoho. S lékaři z nevládní organizace Malteser International jsme ve městě otevřeli provizorní kliniku.

Koncem roku 2004 jsme sestavili bilanci: nemocnice, sama nebo ve spolupráci s jinými zařízeními, poskytla zdravotní péči 2500 ženám, obětem sexuálního násilí. Pro srovnání: o rok dříve jsme takových případů zaznamenali něco přes tisíc.

Dne 27. října 2012 ráno, třicet šest hodin po přepadení mého domu, jsem už byl s rodinou v konvoji aut chráněném OSN, na cestě k letišti ležícímu v severní části Bukavu. Evakuaci zařídila Švédská letniční misie. Měli jsme opustit nejen město, ale i zemi.

Necítil jsem se dobře a bylo to pochopitelné; dvě noci jsem nespál, rmoutila mě Josephova smrt. Když se přihodí něco strašného, vždycky to probudí další hrozné vzpomínky. Jako bych se vrátil o dva roky zpátky, znovu jsem prožíval noční můru: smrt chlapce a děvčátka, které jsme považovali za své vnuky. Tehdy nás zaplavil obrovský žal.

Těm dětem bylo deset a jedenáct let, chlapec byl pojmenovaný po mně a holčička po naší mladší dceři. Jejich otec byl náš příbuzný, o něhož jsme se s Madeleine starali od jeho útlého dětství jako o vlastního syna. Byl na své děti ohromně pyšný, dávaly smysl jeho životu. Díky nim hleděl do budoucnosti s optimismem.

A potom se stalo něco nepředstavitelného. Děti cestovaly se svou matkou. Na jednom vojenském stanovišti na ně zaútočili vojáci. Obě děti byly zabity, viděl jsem jejich těla ve Vše-

obecné nemocnici v Bukavu. Chlapce střelili přímo do srdce, jeho sestru zmasakrovali mačetou.

Po té strašné smrti ztratil jejich otec chuť do života, onemocněl a za dva roky zemřel.

Teď byl mrtvý také Joseph. Zavraždili ho u nás doma. Jak za takových okolností neklesat na mysli a neztrácet naději? V našem regionu bez přestání zabíjeli nevinné. Zastavit síly zla se zdálo být nemožné. A přece jsem věděl, že se nesmím vzdát.

Nevěděli jsme, na jak dlouho odjízďíme, možná na několik měsíců, možná na ještě delší dobu.

Odjet navždy nebylo řešení, tady v Kongu jsem měl svou práci. A své projekty. Věděl jsem, co potřebuje má země, a přihlížet zdejšímu dění ze Západu jako pouhý divák bych nedokázal. Často říkám, že násilí může porazit jediné láska. A více lásky.

Potřebovali jsme čas, abychom se vzpamatovali a aby se zhojily naše rány, ale potom se vrátíme. Tam, kde je naše místo. Jinak by to nešlo.

K atentátu zmíněnému v úvodu došlo asi za šest let po mém prvním vystoupení v OSN. To byla v mnoha ohledech zloková událost, a proto začínám svůj životopis právě od ní. Byl jsem pozvaný na zasedání Valného shromáždění OSN a byl prosinec 2006.

Naproti mně seděl celý svět. Bylo to jako ve snu. Položil jsem si text svého projevu na řečnický pult a upravoval si kravatu. Je to skutečné? Vzhlédl jsem a přelétl pohledem celé shromáždění. Přede mnou se blýskaly cedulky se jmény jednotlivých států.

Když si velvyslanci nasazovali sluchátka, uvědomil jsem si důležitost té chvíle: budu mluvit v OSN. Nabízela se mi jedinečná příležitost. Lze dosáhnout víc? Dlouhé roky jsem se snažil hlasitě křičet, abych upozornil na to, co se děje ve východním Kongu. V novinových článcích a televizních vystoupeních jsem vyprávěl, odsuzoval, prosil, ale bez hmatatelného výsledku. Násilí na ženách nepřestávalo.

Byl jsem si však jistý, že od nynějška se věci změní. Mezinárodní společenství zareagovalo na hrůzy páchané v Bosně a v Libérii a ukončilo je. Proč bych neměl doufat v obdobné řešení v Demokratické republice Kongo?

Dal jsem si papíry blíž k očím. Stálo na nich všechno, o čem musí být velvyslanci informováni. Nadešla velká chvíle. Z vnitřní kapsy saka jsem si vyndal brýle a náhle jsem strnul. Všiml jsem si něčeho, co mi vyrazilo dech. Byli tu velvyslanci všech zemí, až na jednoho, jehož sedadlo zůstávalo prázdné – zoufale prázdné –, na velvyslance Konga. Mé vlastní země!

Poselství nemohlo být jasnější. Bojkotovali mě. Na Valné shromáždění OSN se dostavili zástupci členských států v plném počtu, s jedinou významnou výjimkou. Byl to drsný šok. Neobsazené sedadlo mi připadalo čím dál důležitější. Dokážu se vůbec soustředit?

Nasadil jsem si brýle a začal mluvit. Podmínky se ale změnilly; hovořil jsem teď právě tak k prázdné sedačce jako k přítomným velvyslancům...

K této události došlo více než šest let poté, co jsem začínal v panzijské nemocnici. Kdyby mi tehdy někdo řekl, že jednou budu přednášet projev v sídle Organizace spojených národů, srdečně bych se mu vysmál. Ve chvíli, kdy se tak skutečně dělo, jsem tomu ještě pořád nemohl uvěřit. Na takové auditorium jsem nebyl zvyklý. Nejsem politik ani diplomat a nikdy předtím jsem nebyl v podobné situaci. Jako pastor, byť jen na částečný úvazek, sice hovořívám ke shromáždění. Ale kázat v malém kostelíku k pěti stovkám lidí je jedna věc a mluvit v OSN před takřka dvěma sty velvyslanci druhá.

Projev jsem pronášel ve francouzštině, jednom ze šesti oficiálních jazyků OSN, jimiž jsou kromě ní arabština, angličtina, čínština, ruština a španělština. Měl-li jsem do té doby pocit, jako bych mluvil do zdi, tentokrát to bylo jiné. Má slova mířila přímo do sluchátek velvyslanců; díky simultánnímu tlumočení mi všichni rozuměli. Pokud by je mé poselství neoslovilo, nebylo by to kvůli zmatení jazyků nebo špatné akustice.

Byl jsem pozvaný jako svědek, přičemž mou „pozorovatelnou“ bylo chirurgické oddělení nemocnice v Panzi. Systematické agrese vůči ženám na východě Konga nebyly pro nikoho tajemstvím, poprvé byly zdokumentovány již v roce 2001; výzkumná zpráva vypracovaná Human Rights Watch tehdy nezbudila žádné velké pobouření. Na rozdíl od jiných událostí nebyla situace v mé rodné provincii ve středu mediální pozornosti. V oněch měsících upíral svět oči ke konfliktu v Dárfúru a k tsunami, které zničilo pobřeží Indického oceánu, zatímco v provinciích Kivu bez povšimnutí veřejnosti zavládla hrůza. A již tehdy ženy houfně mířily do nemocnice v Bukavu.

Sexuální násilí samozřejmě není tak viditelný fenomén jako přírodní katastrofa nebo ozbrojený konflikt. Činy jsou větší, pachány potají, na odlehlých místech a často pod rouškou noci. Jen výjimečně jsou při nich svědci, a pokud existují,